

AM02 – Műszaki áramlásan I.

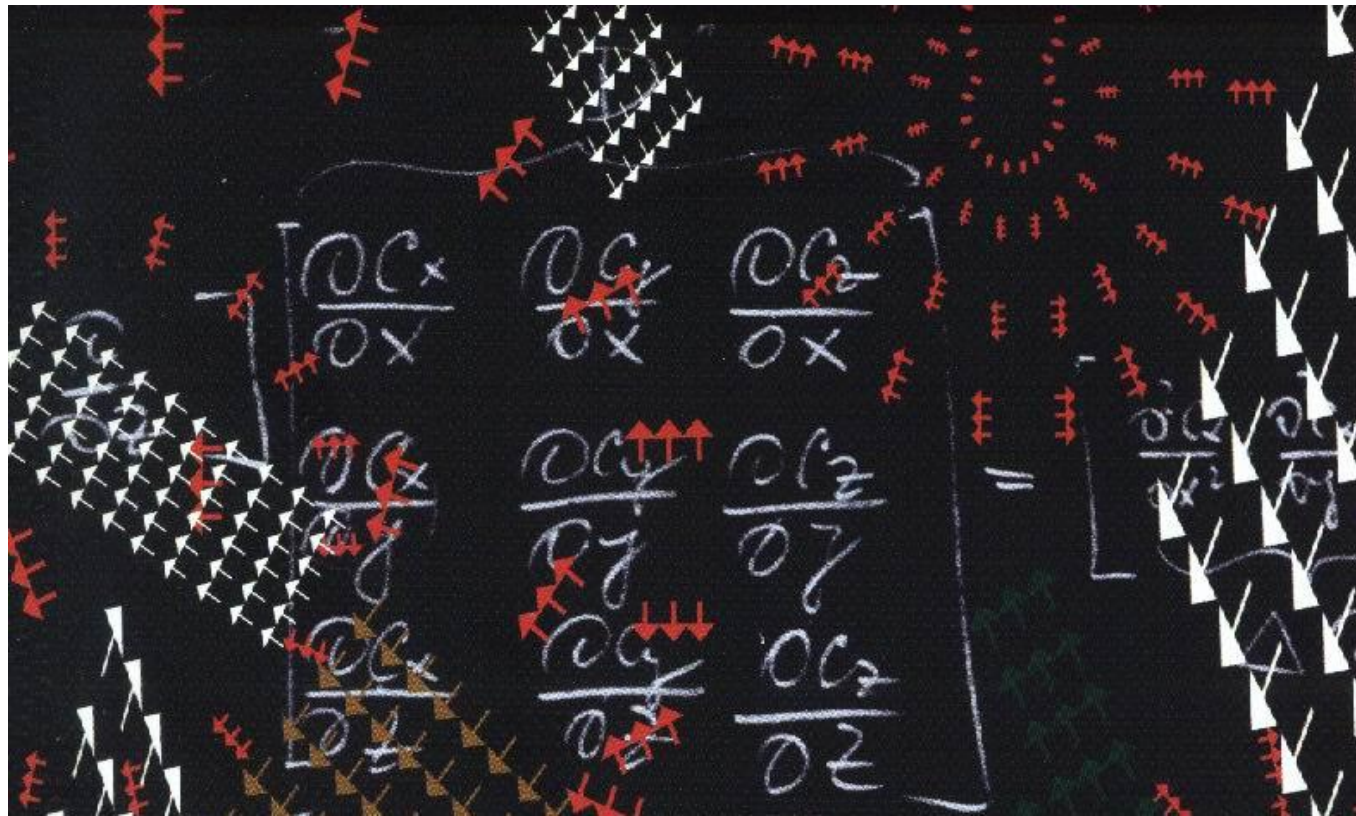
10.: Radiális és axiális ventilátorok

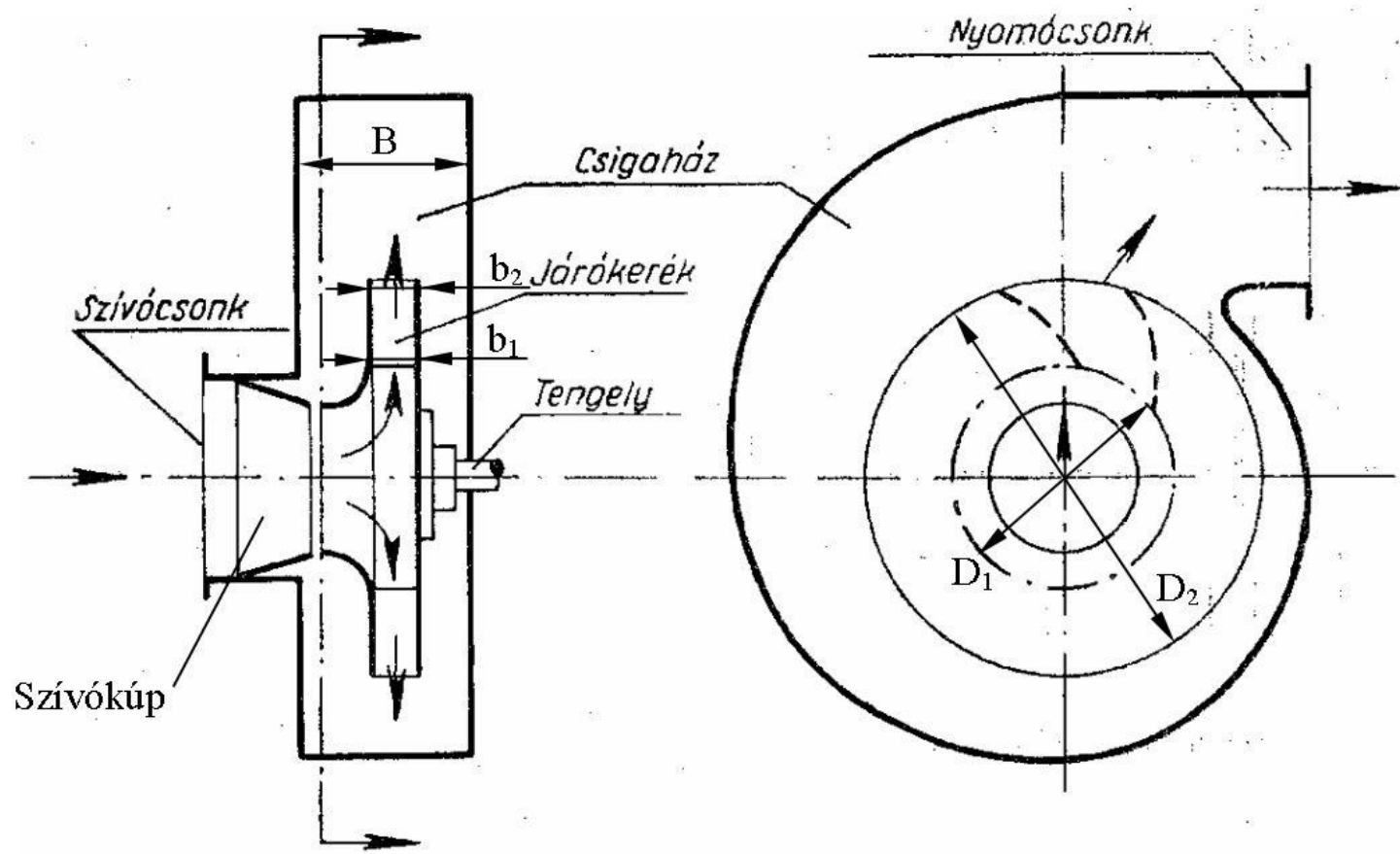
Dr. Szente Viktor

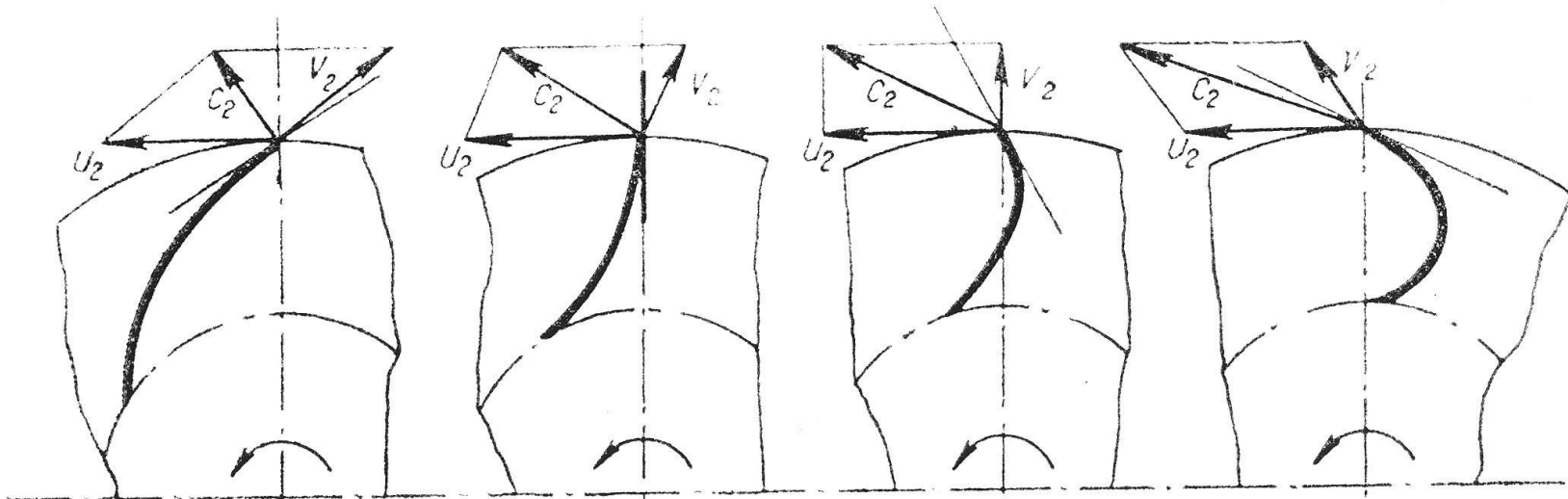
adjunktus

szente@ara.bme.hu

Budapesti Műszaki és
Gazdaságtudományi Egyetem
Gépészmérnöki Kar
Áramlásan Tanszék

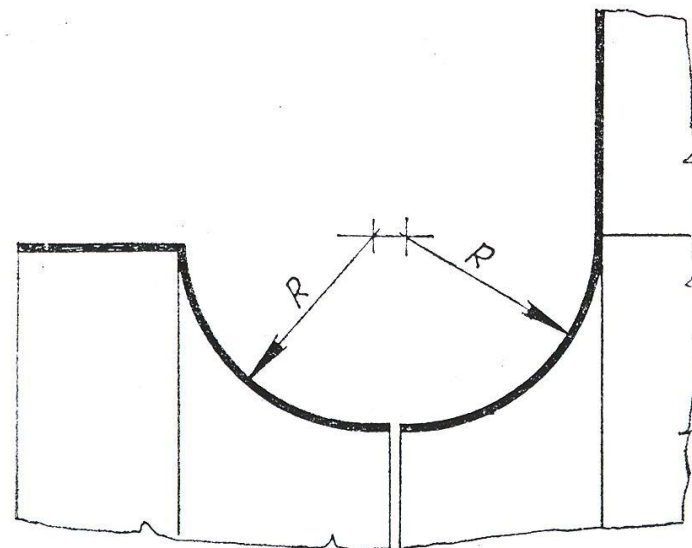
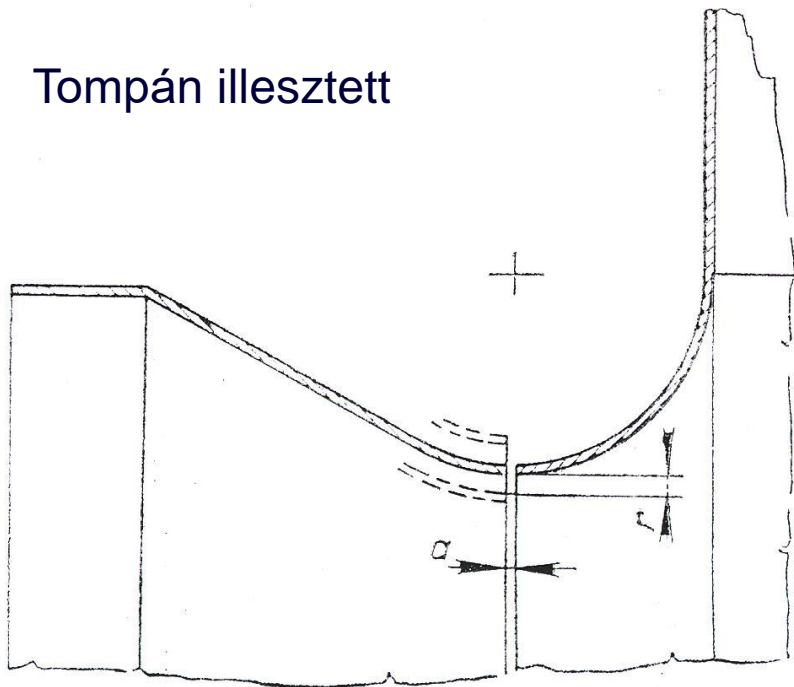
Lapátvég : Hátrahajló
Kilépő rel seb : Hátrahajló

Radiális
Hátrahajló

Előrehajló
Radiális

Előrehajló
Előrehajló

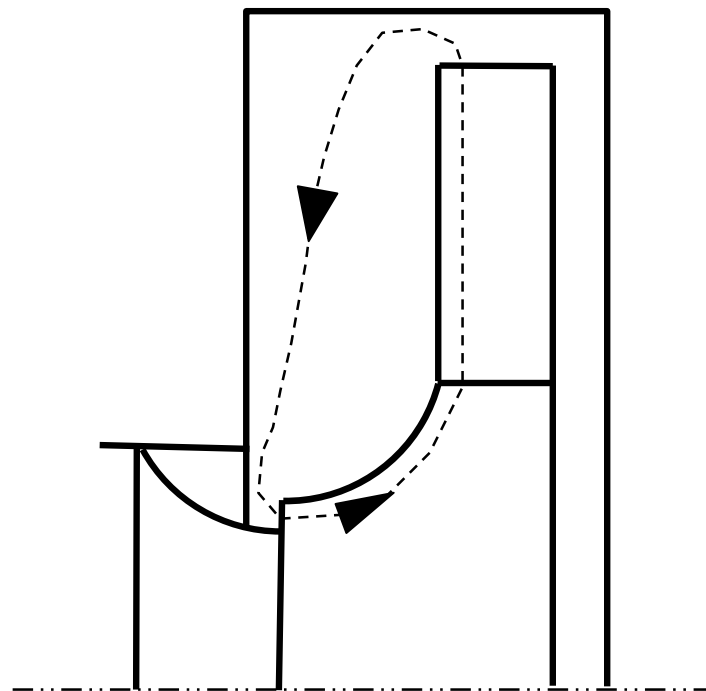
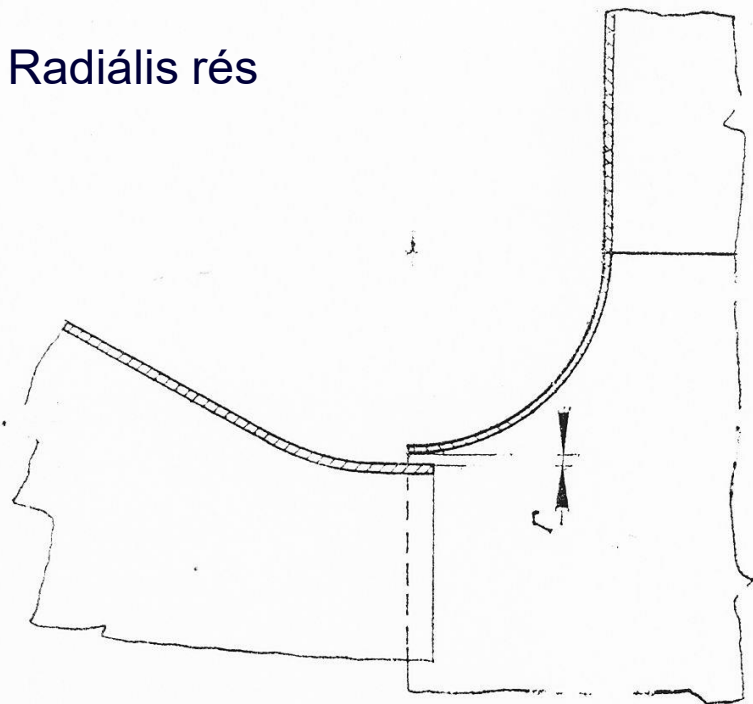
Tompán illesztett

- + Legegyszerűbb megoldás
- Problémák: ha a rés nem körszimmetrikus:
  - az élek nem esnek a tengelyre merőleges síkba
  - a kör alakú élek eltérnek a pontos körtől

ÁLLÓ- ÉS FORGÓRÉSZ ILLESZTÉSE

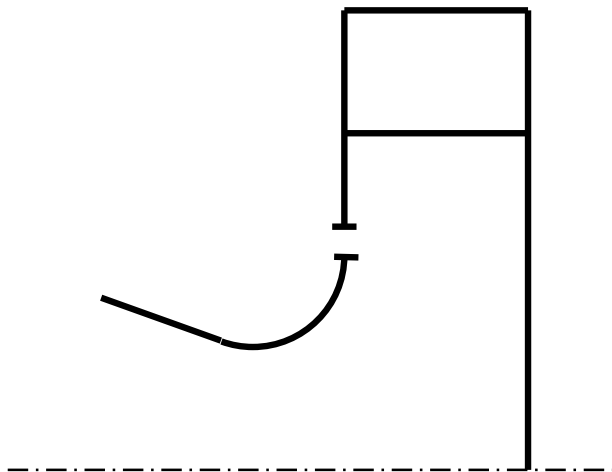
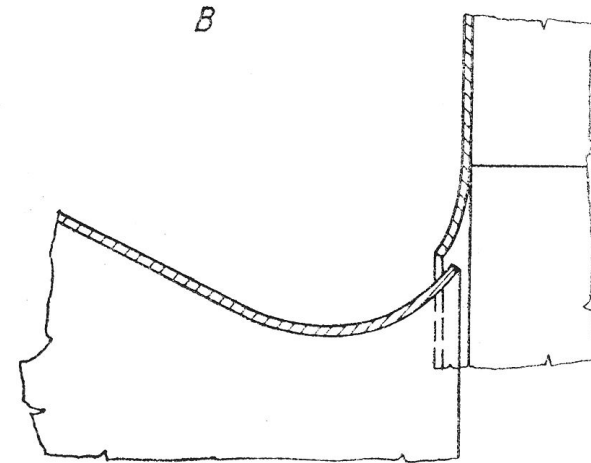
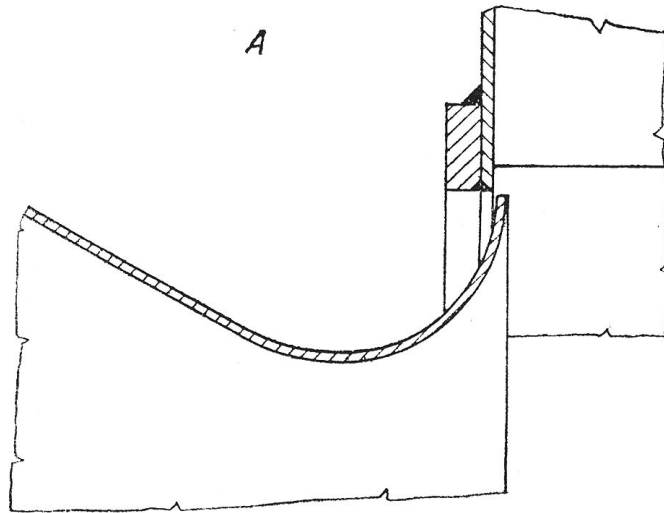
Radiális rés

- + a radiális résben kialakuló beáramlás nagy impulzusú légsugara frissíti a határréteget
- + a tengely axiális irányú hőtágulása nem változtatja meg a rés szabad keresztmetszetét
- elkészítése a tompa illesztésnél nagyobb pontosságot igényel

Axiális + radiális rés

Ha az axiális hőtágulás minimális, a beömlési lekerekítés részben vagy egészben a szívókúpon lehet.

+ Határréteg frissítő hatás.

ELŐ- ÉS HÁTLAG, CSIGAHÁZ

Elő- és hátlap:

- Párhuzamos
- Kúpos előlap (növekvő sugár miatti lassulás ellen)

Csigaház:

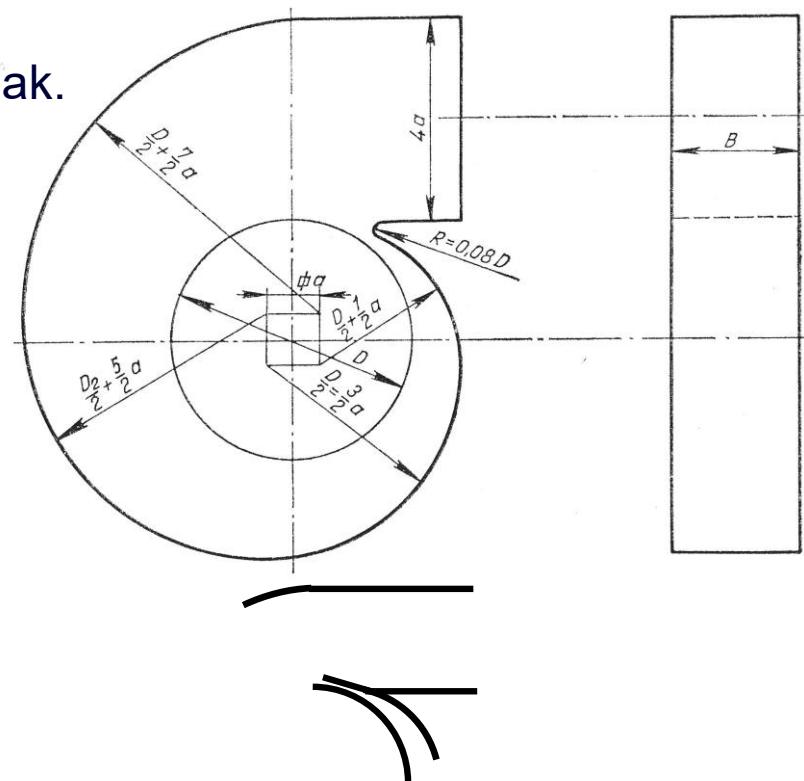
- Rendszerint $v \sim 1/r$ (párhuzamos elő- és hátlap)
- Közelítés: $v_u \sim 1/r$ (súrlódásmentes potenciális áramlás)

Vagyis: áramvonalak logaritmikus spirál alakúak.
Csigaház kontúrja ehhez illeszkedjen.

De: ez csak közelítés, az optimális alak eltér.

Nyelvet beviszik a kilépő keresztmetszetbe:

- + Szándékos leválás, diffúzorhatás
- Fokozott zajkeltés

A JÁRÓKERÉK-LAPÁTOZÁS JELLEGZETESSÉGEI

Abszolút:

- Instacionárius
- Örvénymentes (Thomson t.)

Relatív:

- Stacionárius
- Örvényes

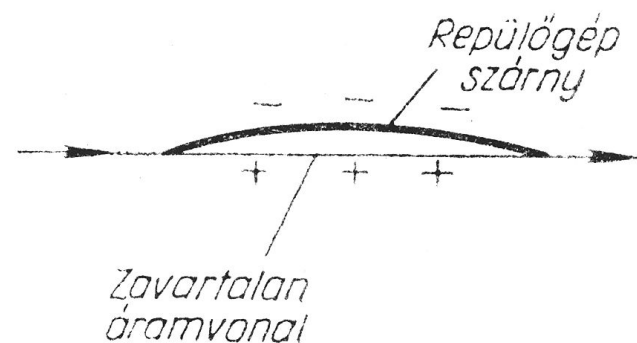
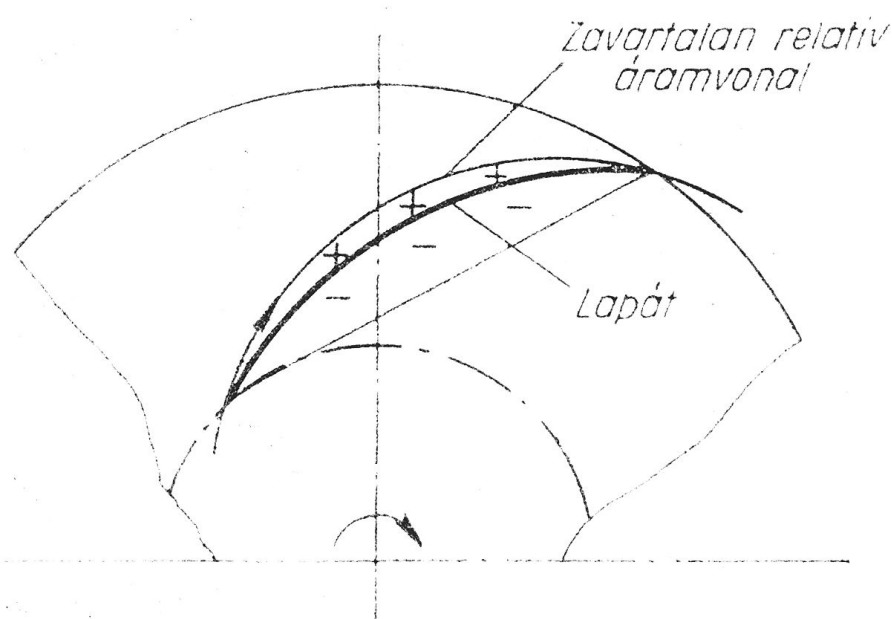
Belépő sebesség rendszerint perdületmentes (kivétel: pl. előterelő).

Meridián (radiális) sebesség a kontinuitásból: $q_v = D_1 \cdot \pi \cdot b_1 \cdot v_{1r} = D_2 \cdot \pi \cdot b_2 \cdot v_{2r}$

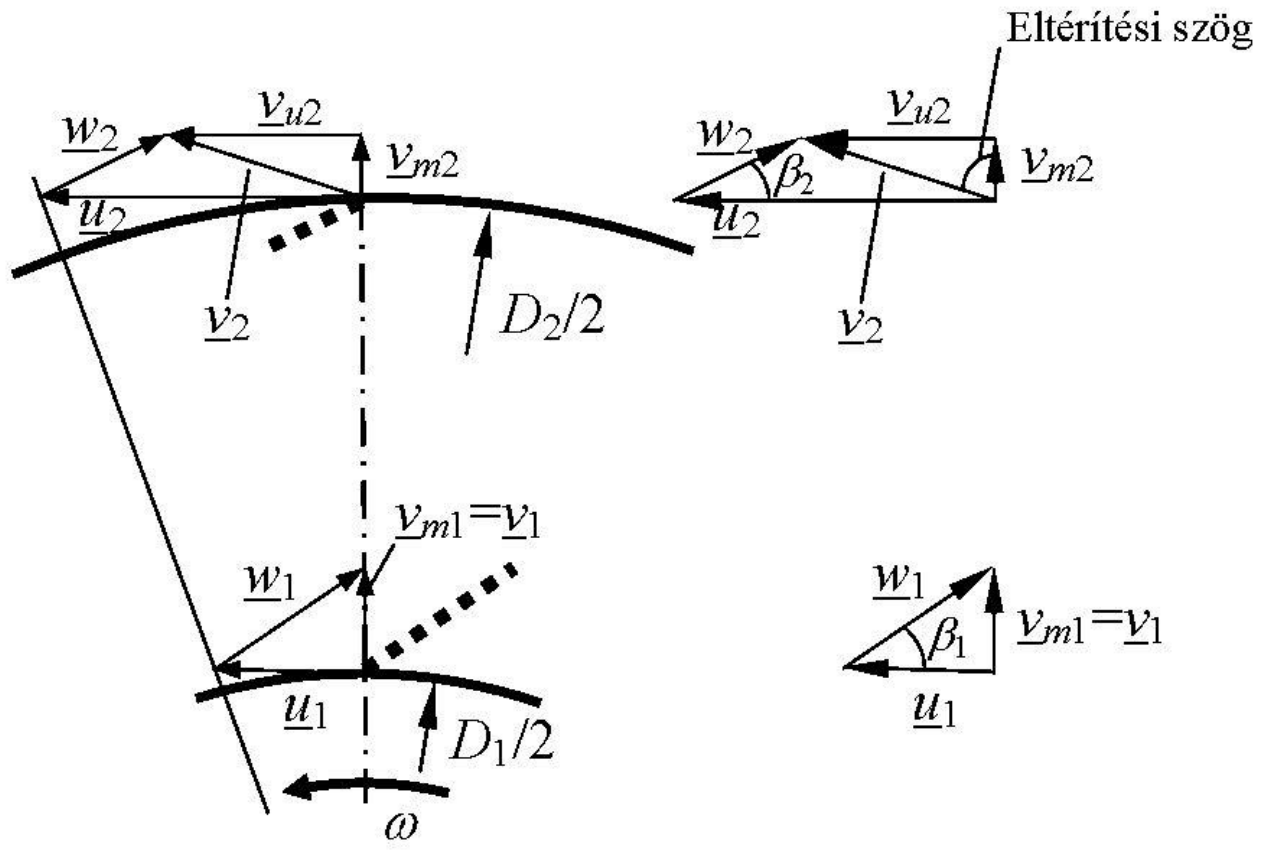
Végtelen sok, végtelen vékony lapát: áramvonalak párhuzamosak a lapáttal.

Véges $\sim$: nem párhuzamos.

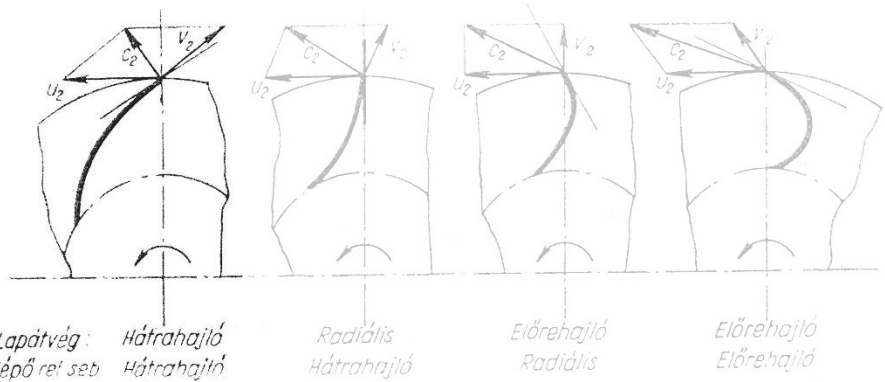
Ívelt középvonal a nyomáskülönbséghez.

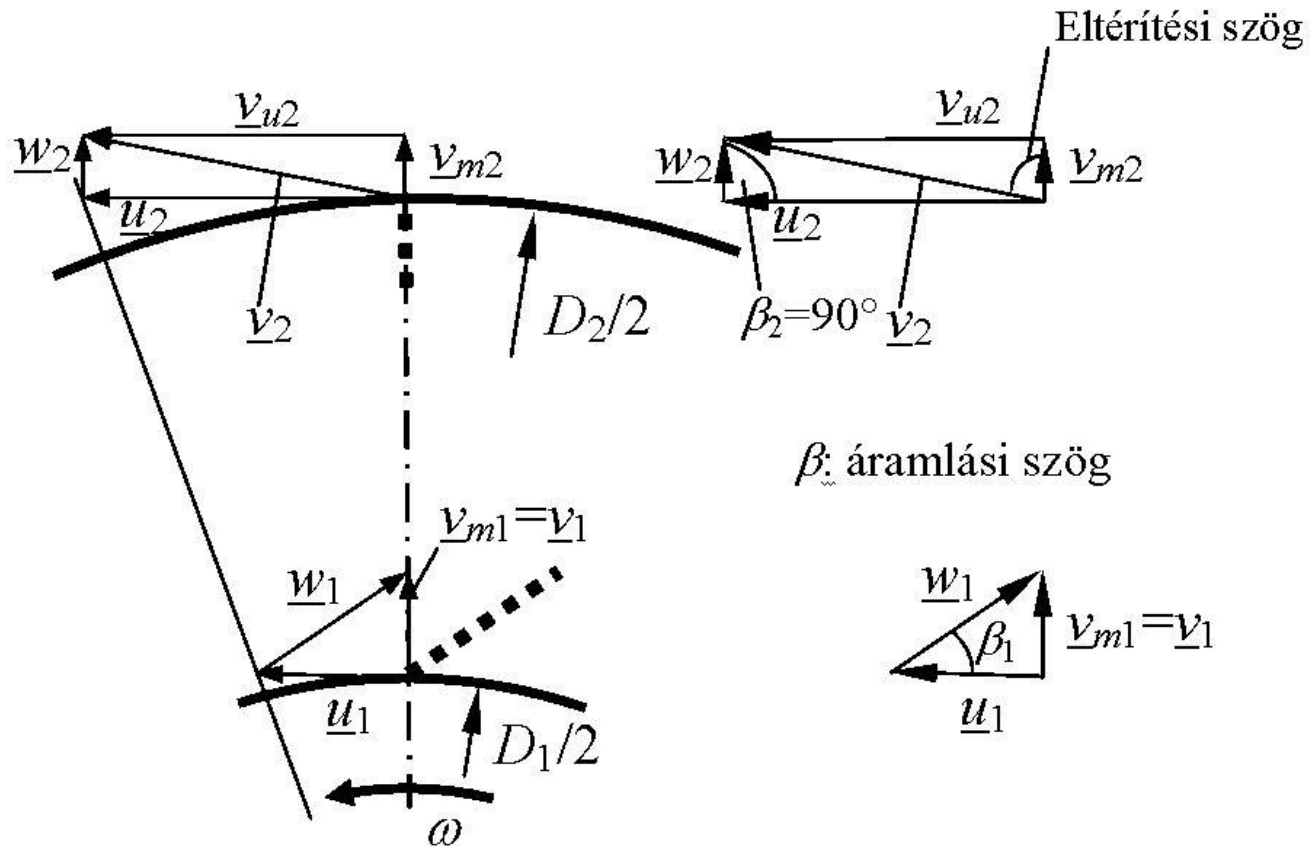

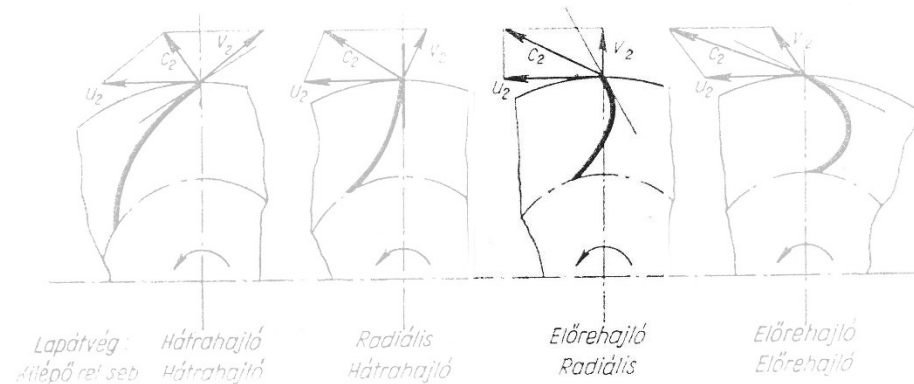

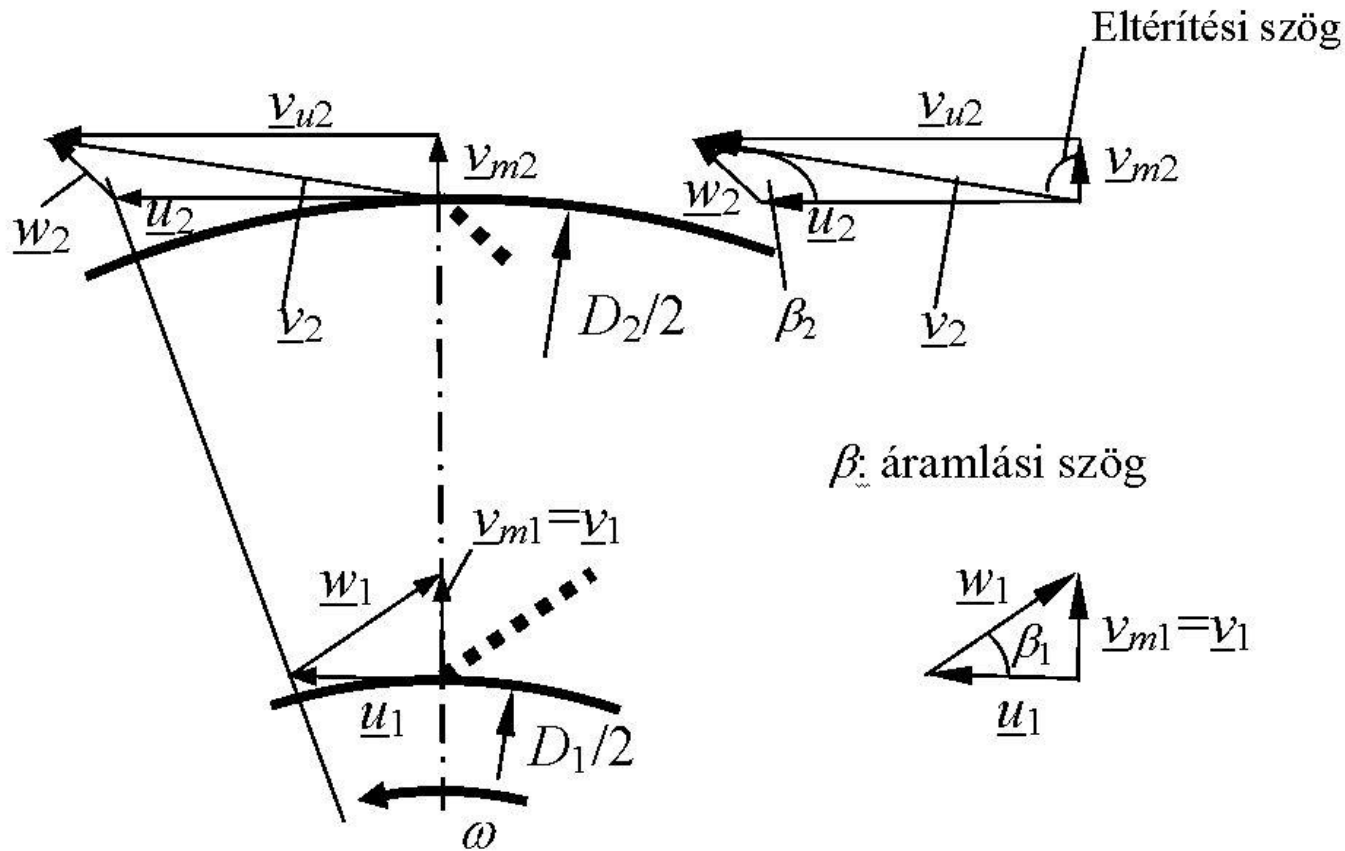
Hátrahajló

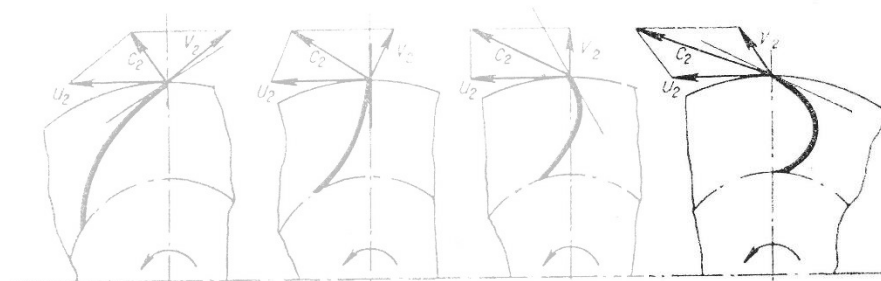

Radiális

Előrehajló

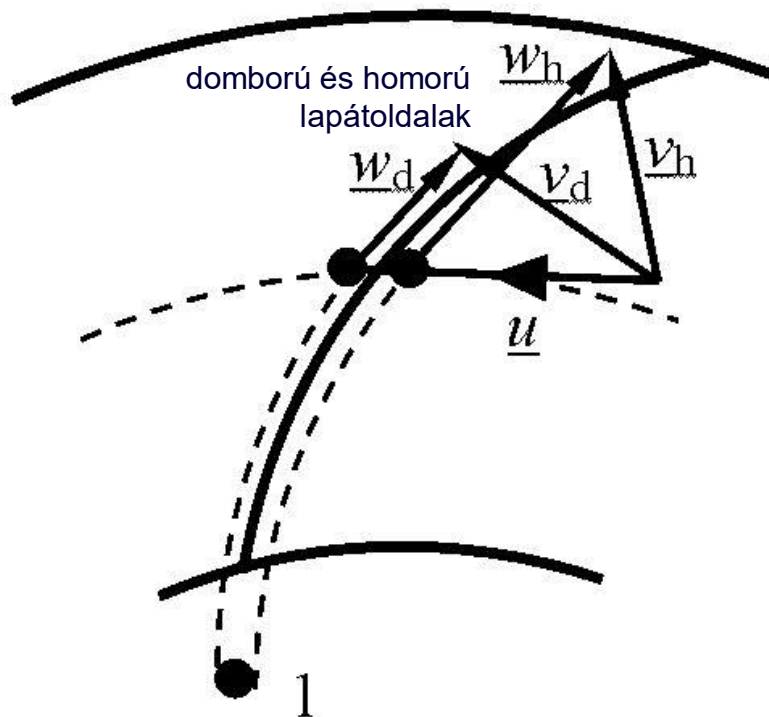

Lapátvég: Hátrahajló   Radiális   Előrehajló   Előrehajló
 Kiépőrei seb: Hátrahajló   Hátrahajló   Radiális   Előrehajló

Hogyan dönthető el szemrevételezéssel, milyen lapátozásról van szó?

- Radiális: a házba benézve a kilépő élek alapján
- Előrehajló:
  - kisebb húr hossz
  - jelentősen nagyobb lapátszám
  - az elő- és hátlap párhuzamos
  - körív-lemezlapát

Megnevezés	Hátrahajló lapátozású járókerék	Előrehajló lapátozású járókerék
Átmérőviszony D_2/D_1	1.3 – 1.8	1.1 – 1.3
Lapátszám N	6 - 12	25 - 48
Lapátszélesség b_1/b_2	1.0 – 1.5	1.0

Feltételezés: végtelenül vékony lapát

$$\underline{v} = \underline{w} + \underline{u}$$

$$\underline{rot} \underline{v} = \underline{rot} \underline{w} + \underline{rot} \underline{u} = \underline{rot} \underline{w} + 2\underline{\omega}$$

Örvénymentes beszívás → a lapátcsatornában is örvénymentes:

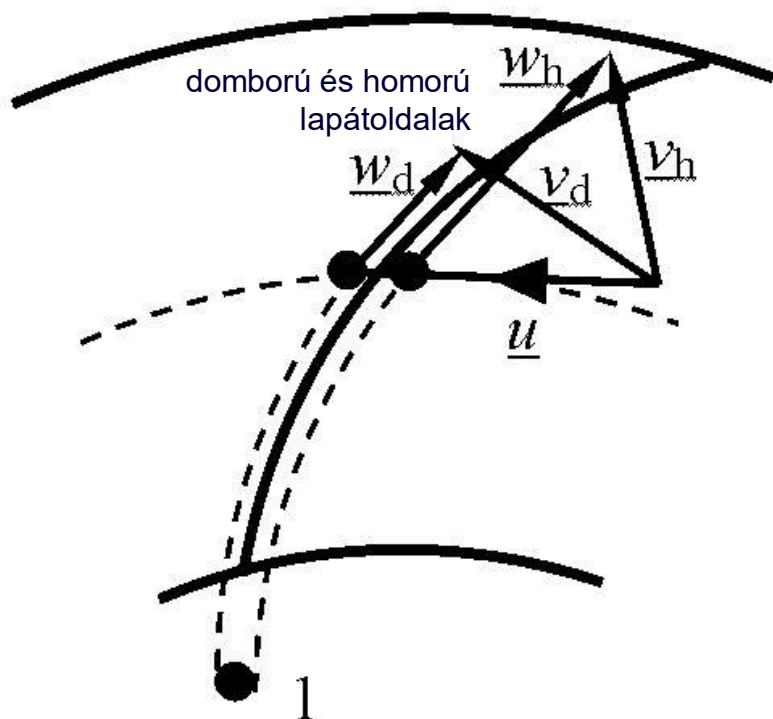
$$\underline{rot} \underline{v} = \underline{0} = \underline{rot} \underline{w} + 2\underline{\omega}$$

$$\underline{rot} \underline{w} = -2\underline{\omega}$$

Ezáltal:

$$-\underline{w} \times \underline{rot} \underline{w} = 2\underline{w} \times \underline{\omega} = \underline{g}_{Coriolis}$$

így a vonatkozó vonalintegrálok kiejtik egymást.

Bernoulli:

$$p_1 + \frac{\rho}{2} w_1^2 + \rho U_1 = p_d + \frac{\rho}{2} w_d^2 + \rho U_d$$

$$p_1 + \frac{\rho}{2} w_1^2 + \rho U_1 = p_h + \frac{\rho}{2} w_h^2 + \rho U_h$$

Egymásból kivonva:

$$p_d - p_h = \frac{\rho}{2} (w_h^2 - w_d^2)$$

A lapát működéséből adódóan:

$$p_d > p_h \quad \text{ezért} \quad w_h > w_d$$

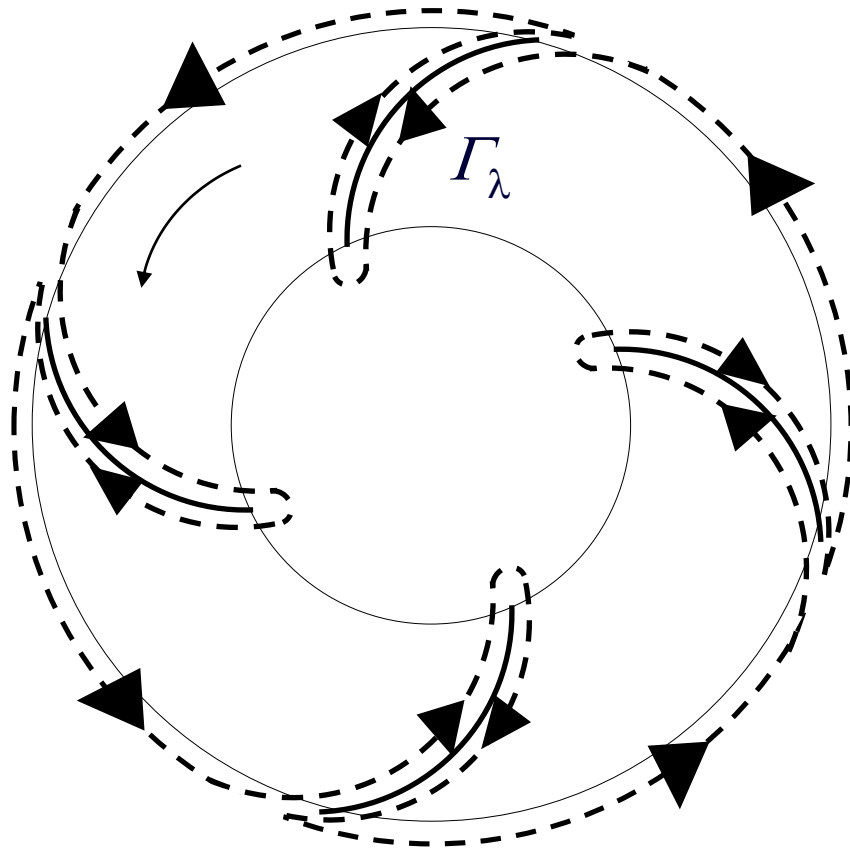
vagyis a lapát szingularitásként működik (sebességugrás).

Ezért a cirkuláció:

$$\Gamma_\ell = \oint \underline{v} ds \neq 0$$

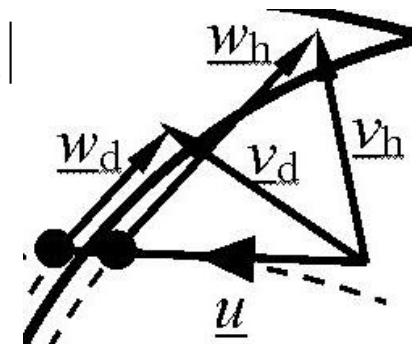
$$\Delta p_{\text{oid}} = \rho(v_{2u}u_2 - v_{1u}u_1)$$

Stokes alapján: $\oint \underline{w} ds = \int \underline{\text{rot}} \underline{w} dA$

$$-|w_{2u}|2r_2\pi - N\Gamma_\ell = -2\omega(r_2^2\pi - NA_\ell)$$

mivel $|w_{2u}| = |u_2 - v_{2u}|$

+ Lapátvastagság elhanyagolása

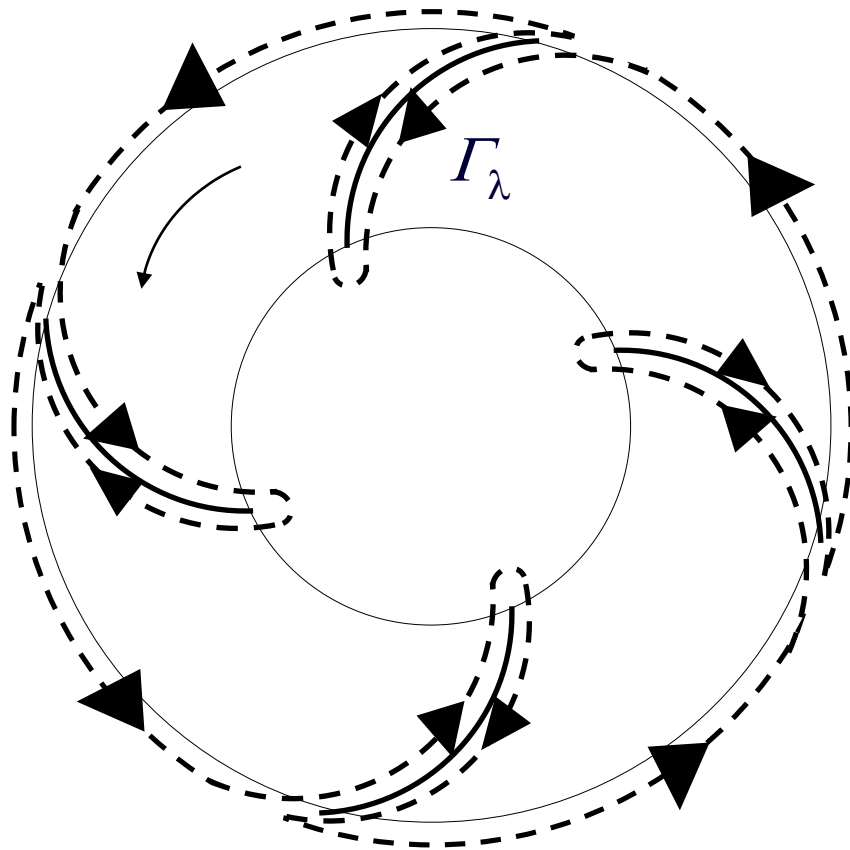
$$u_2 2r_2\pi - v_{2u} 2r_2\pi + N\Gamma_\ell = 2\omega r_2^2\pi$$

mivel $u_2 = \omega r_2$

$$v_{2u} 2r_2\pi = N\Gamma_\ell$$

$$\Delta p_{\text{öid}} = \rho(v_{2u}u_2 - v_{1u}u_1)$$

$$v_{2u} 2r_2 \pi = N\Gamma_\ell \quad / \cdot \rho\omega/2\pi$$

$$\rho v_{2u} u_2 = \frac{\rho\omega}{2\pi} N\Gamma_\ell$$

$$\Delta p_{\text{öid}} = \rho v_{2u} u_2 = \frac{\rho\omega}{2\pi} N\Gamma_\ell$$

Vagyis ahhoz, hogy a lapátozás össznyomás-növekedést hozzon létre, a lapátok körül cirkulációnak kell megvalósulnia.

A lapáttervezés fejlődésének lépései

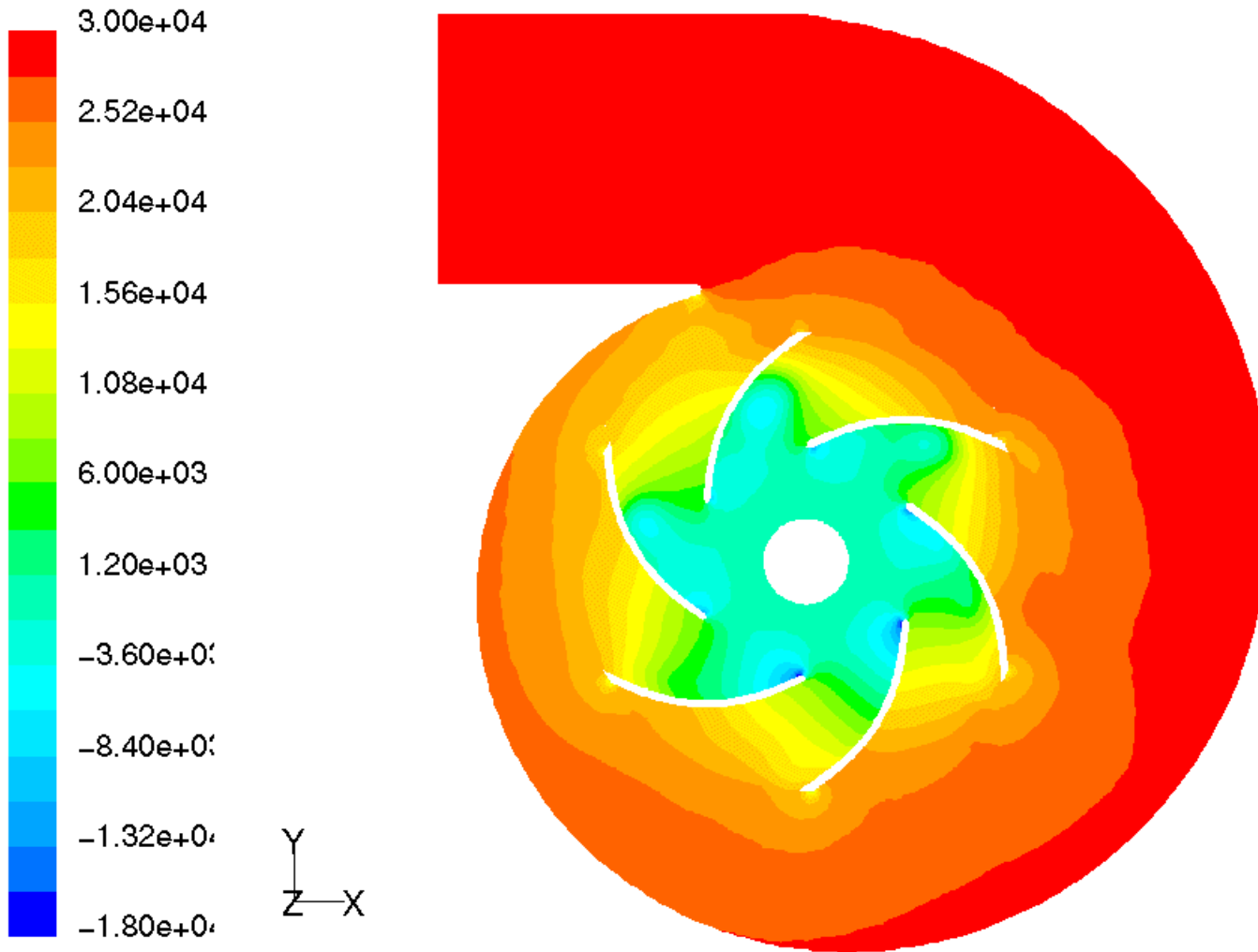
A/ Alaptervezés

B/ + Tapasztalati korrekciók

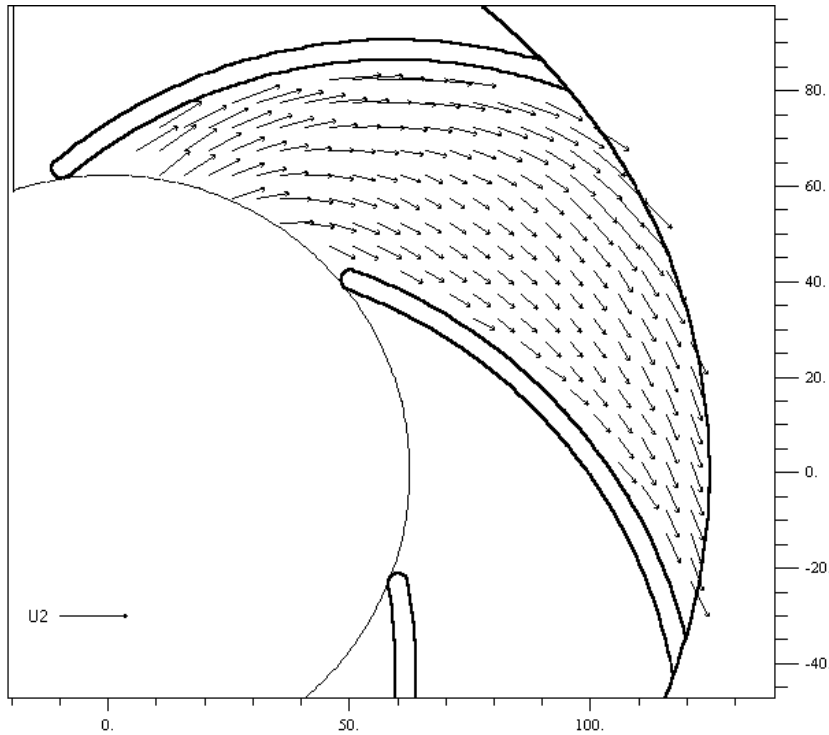
C/ Szingularitások módszere

D/ + A súrlódás hatásának figyelembe vétele

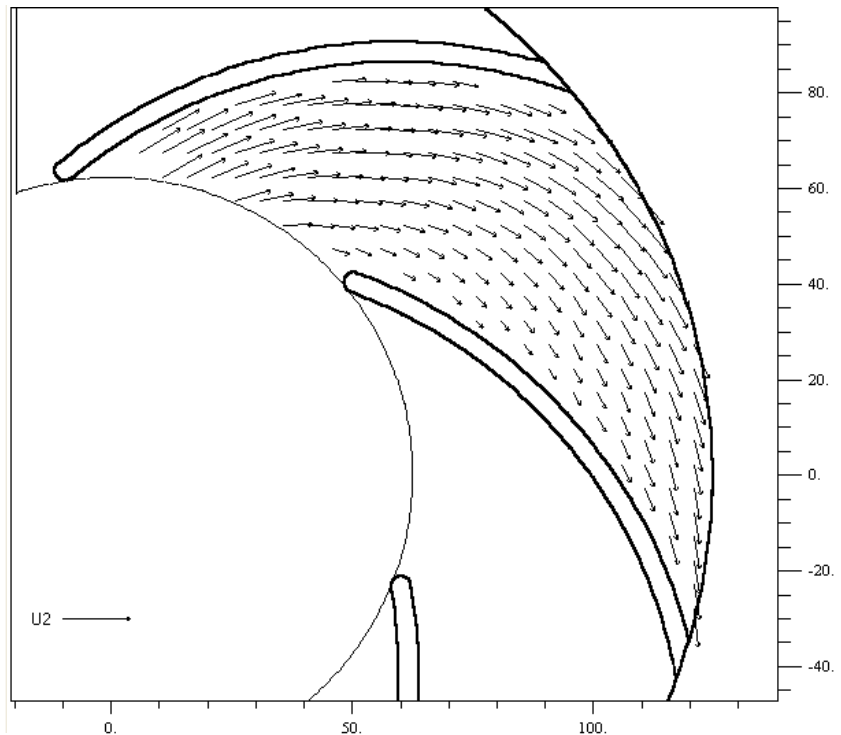
E/ Jelenlegi gyakorlat: CFD alapú tervezés

Contours of Static Pressure (pascal) (Time=1.5000e-01)

PIV mérés

FLUENT szimuláció

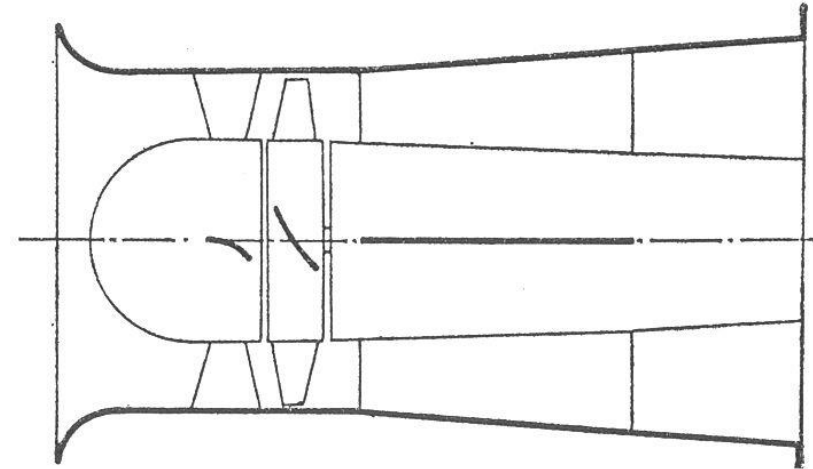
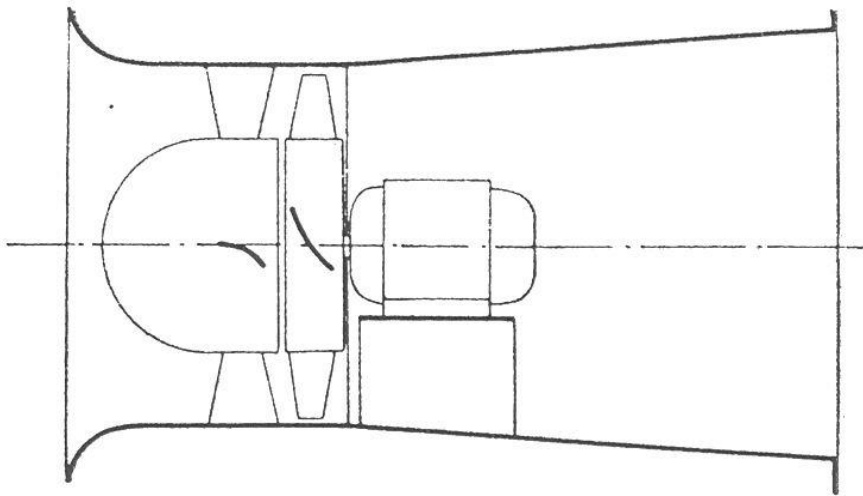
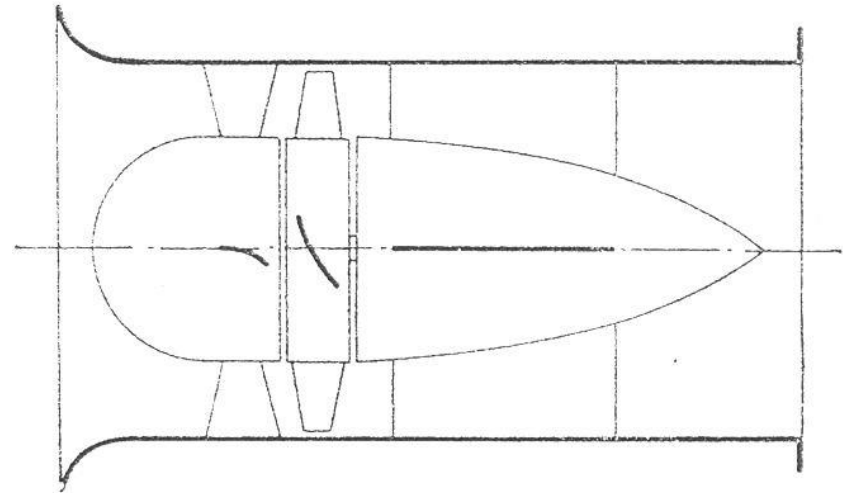
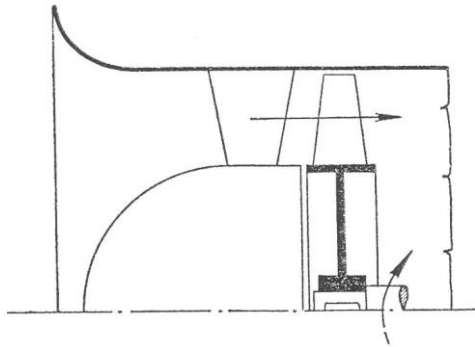
Konstrukciók

- Lemezlapátos – Profilos lapátos
- Terelő nélküli – Elő- vagy utóterelős
- Orrkúppal (forgó vagy álló) – Orrkúp nélkül
- Légréssel – légrés nélkül
- Közvetlen – közvetett hajtású
- Diffúzor nélkül – agydiffúzorral és / vagy külső diffúzorral

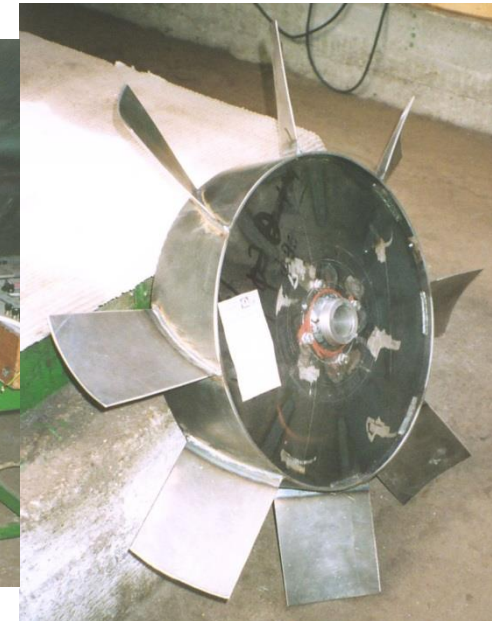
$$\Delta p_{\text{öid}} = \rho(v_{2u}u_2 - v_{1u}u_1)$$

$$r_1 \approx r_2, u_1 \approx u_2$$

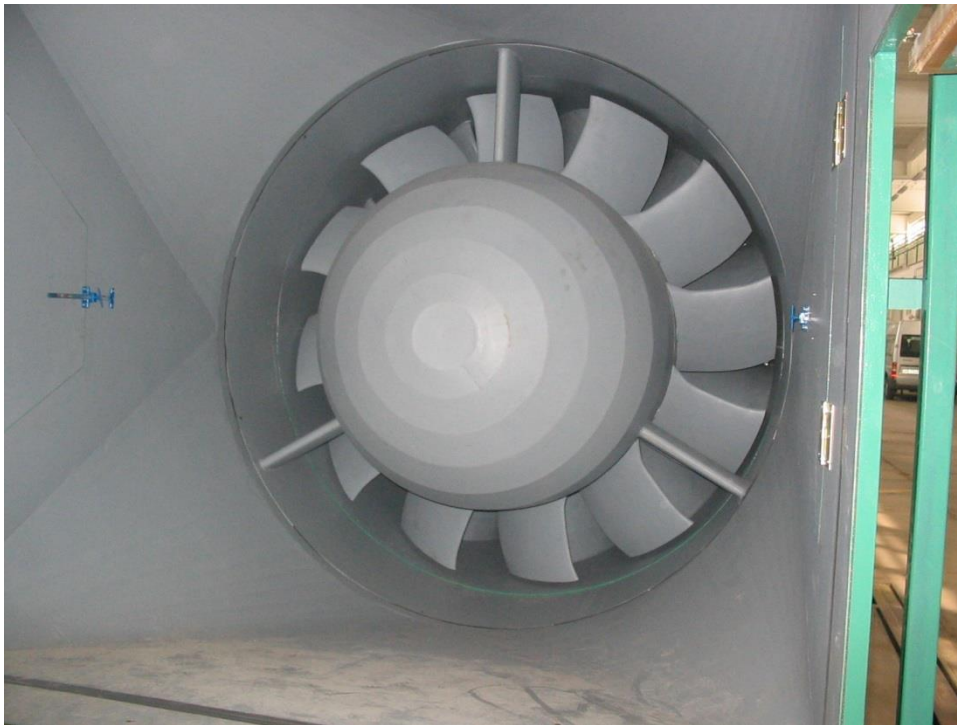
$$\Delta p_{\text{öid}} = \rho u(v_{2u} - v_{1u}) = \rho u \Delta v_u$$

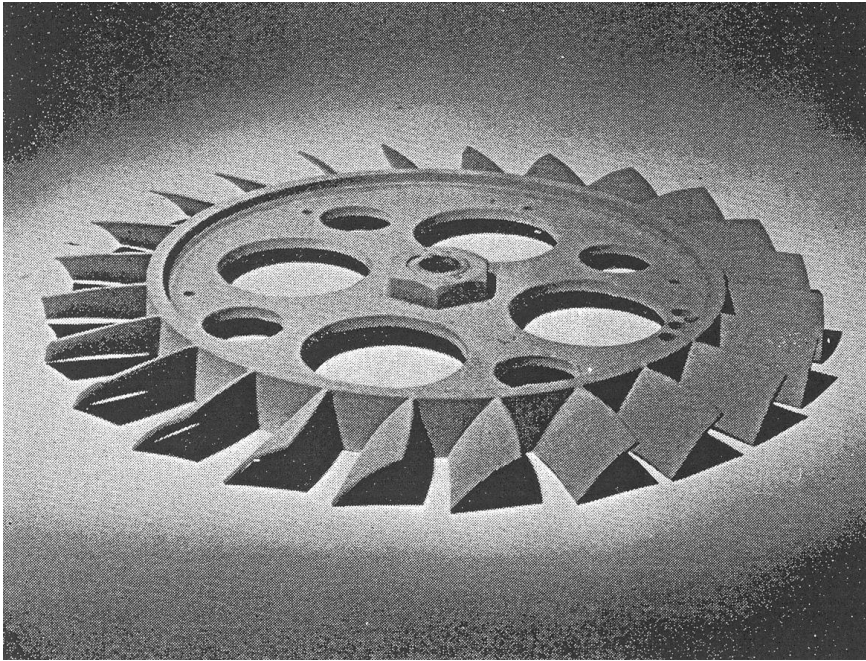
Előterelő elrendezés diffúzor nélkül, agydiffúzorral, külső diffúzorral és agydiffúzor nélkül, külső- és agydiffúzorral.

Lemezlapátos járókerék orrkúppal és orrkúp nélkül, közvetlen hajtás, utóterelő

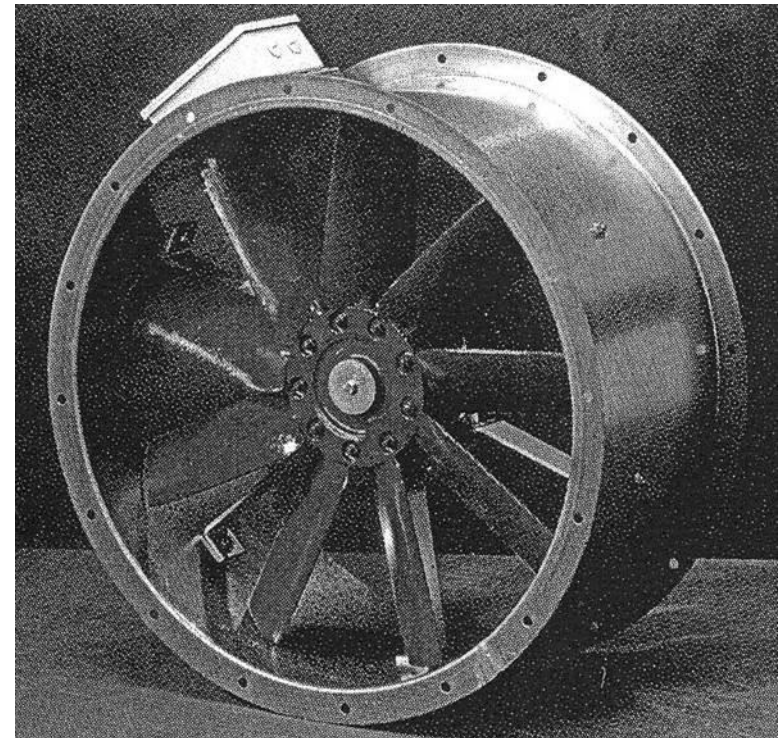

Profilos lapátoszású járókerék orrkúppal,
közvetett hajtás, profilos lapátoszású utóterelő

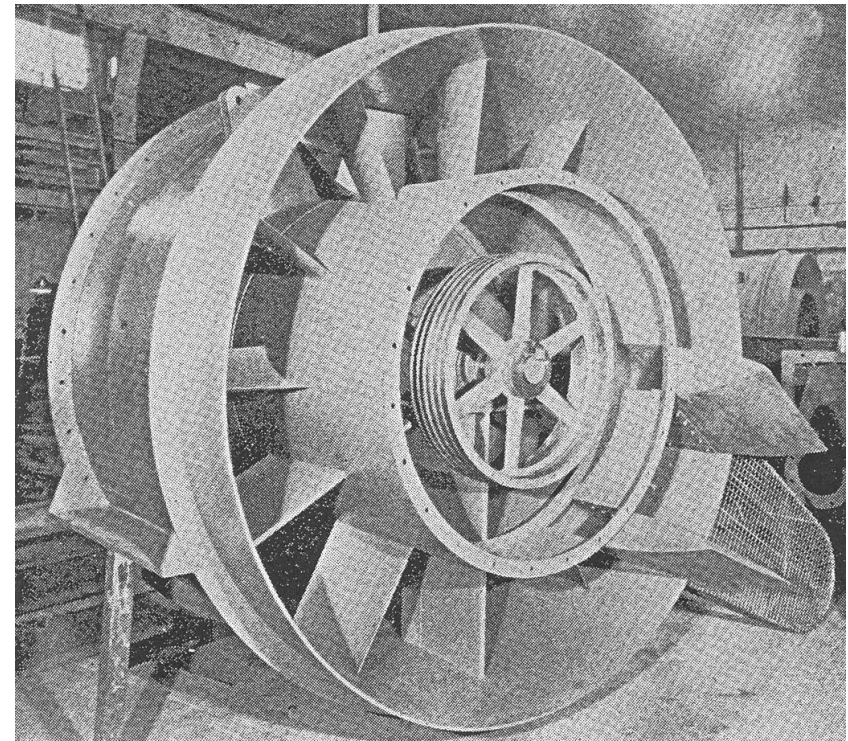
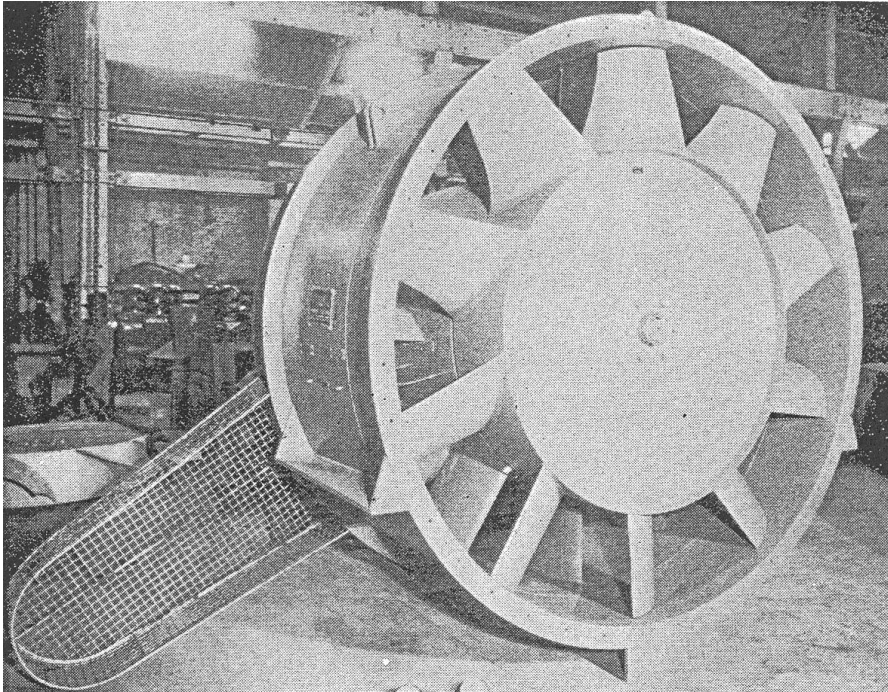

Lemezlapátos járókerék

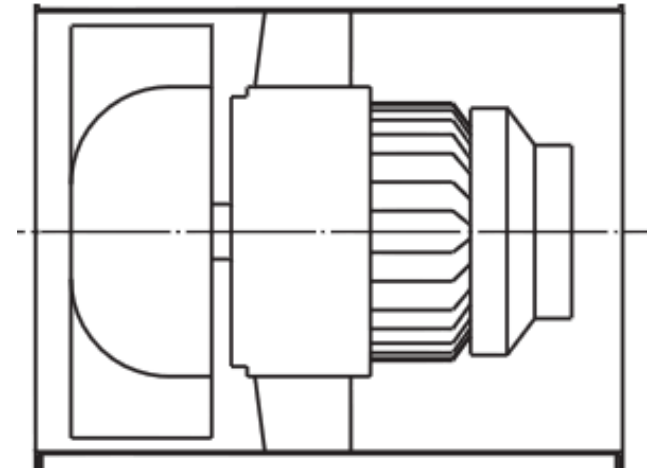
Állítható szögű profilos lapátosú járókerék

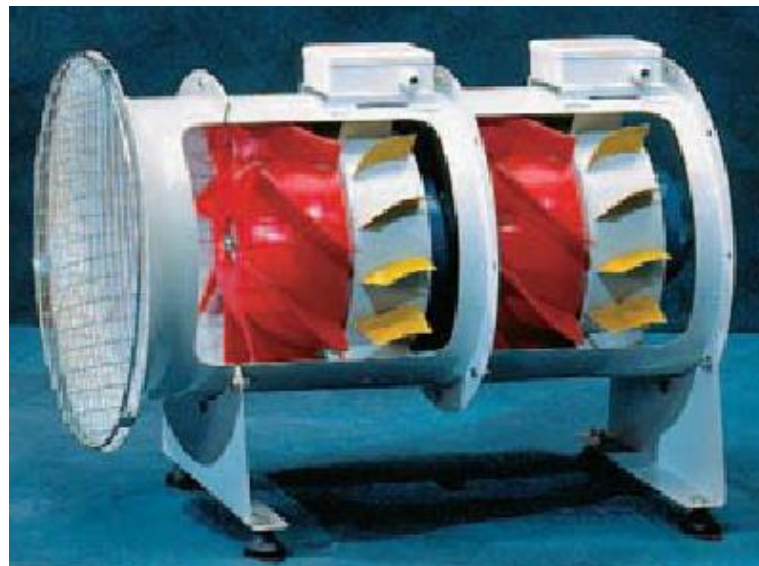

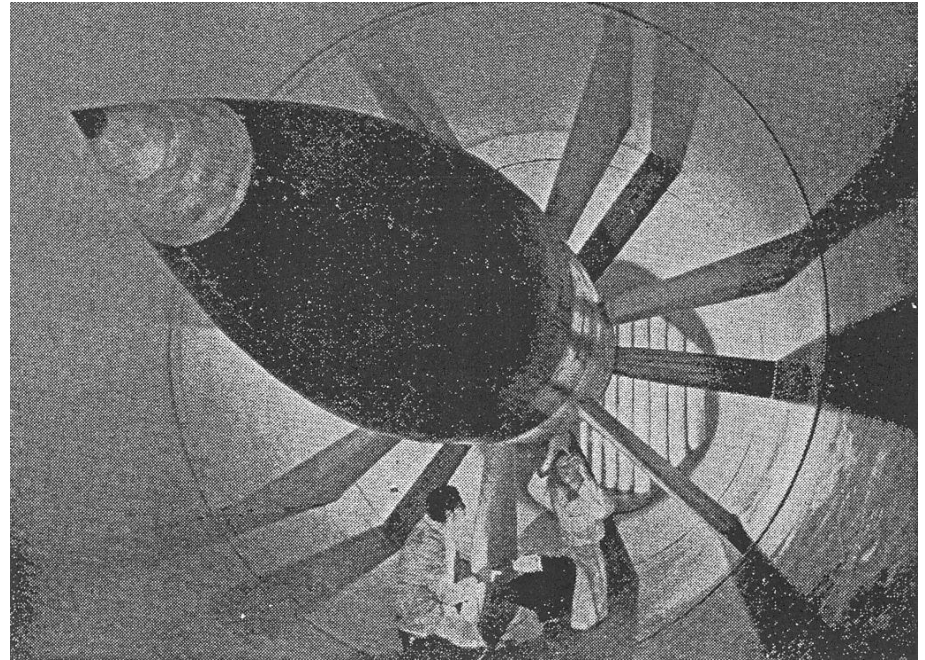
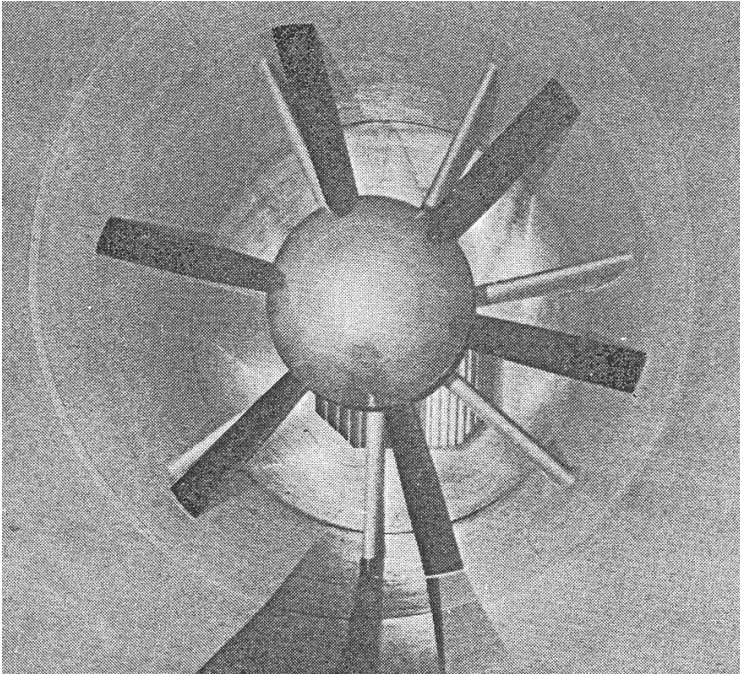

Közvetett hajtású utóterelős ipari ventilátor

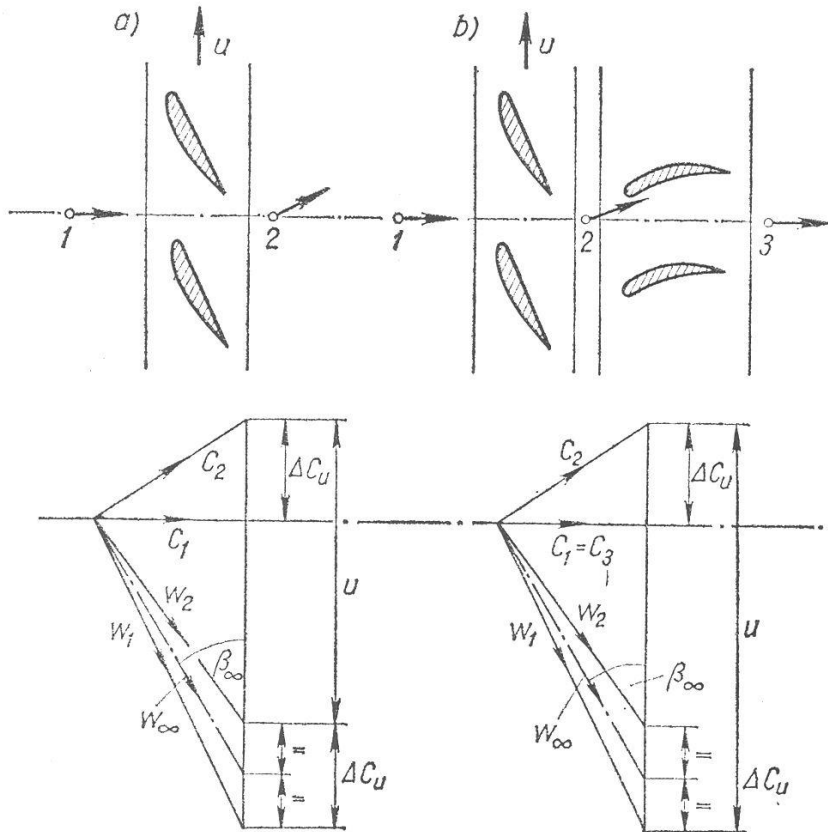
Közvetlen hajtású utóterelő félaxiális ventilátor, egy- és többfokozatú

Közvetlen hajtású szélcsatorna-ventilátor agydiffúzorral

LAPÁTRÁCS SEBESSÉGI VEKTOROK

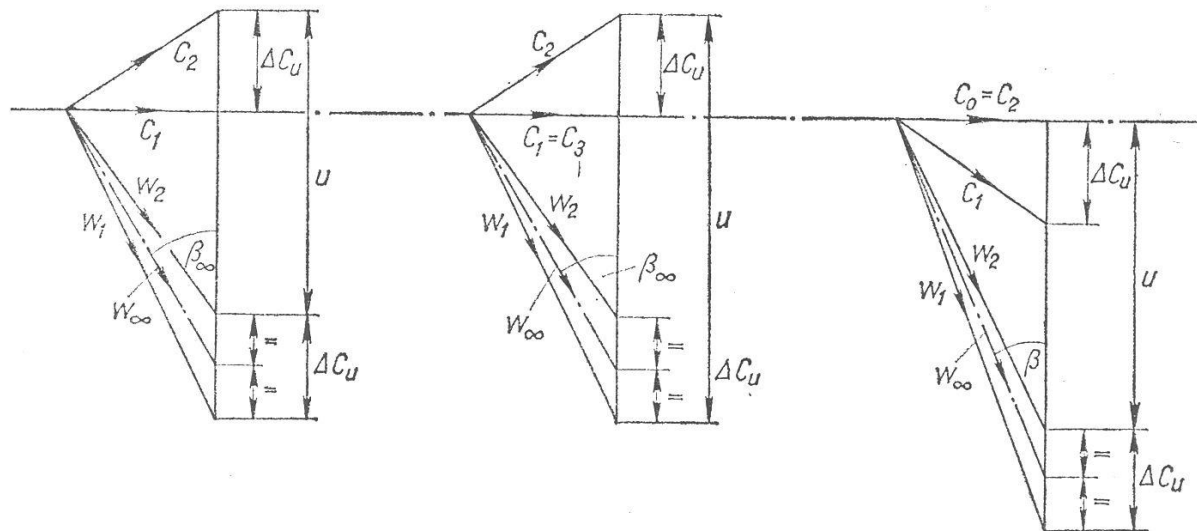
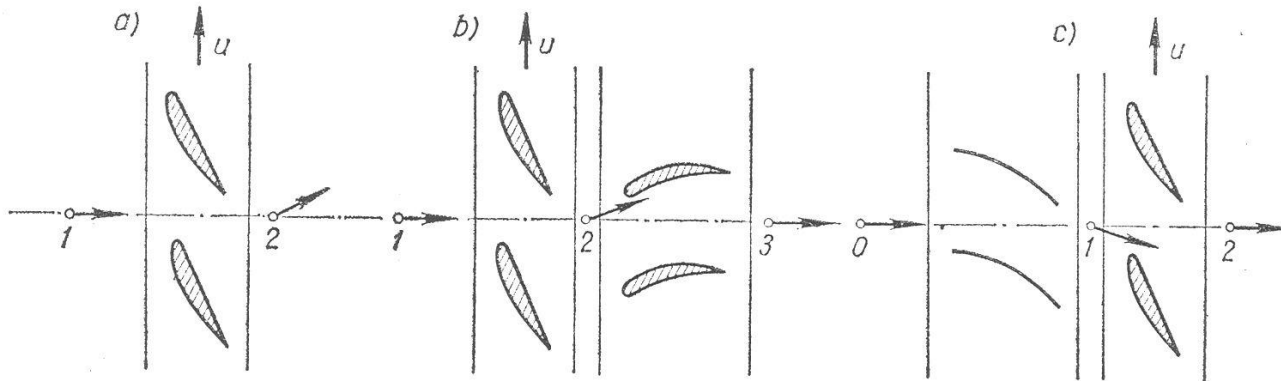

Járókerék lapátrács
lassító: $w_2 < w_1$

Utóterelő lapátrács
lassító: $c_3 < c_2$

$$w_\infty^2 = c_1^2 + \left(u - \frac{\Delta c_u}{2} \right)^2 \quad \beta_\infty = \arctg \frac{c_1}{u - \frac{\Delta c_u}{2}}$$

LAPÁTRÁCS SEBESSÉGI VEKTOROK

$$w_{\infty}^2 = c_0^2 + \left(u + \frac{\Delta c_u}{2} \right)^2$$

$$\beta_{\infty} = \arctan \frac{c_0}{u + \frac{\Delta c_u}{2}}$$

Előterelő lapátrács
gyorsító: $c_1 > c_0$

Reakciófok: $\tau = \Delta p_{st} / \Delta p_{\ddot{o}}$

Utóterelős elrendezésre

$$\tau = (\Delta p_{st \text{ járókerék}} + \Delta p_{st \text{ utóterelő}}) / \Delta p_{st \text{ összes}}$$

$$\tau_{jk} < 1$$

Előterelős elrendezésre

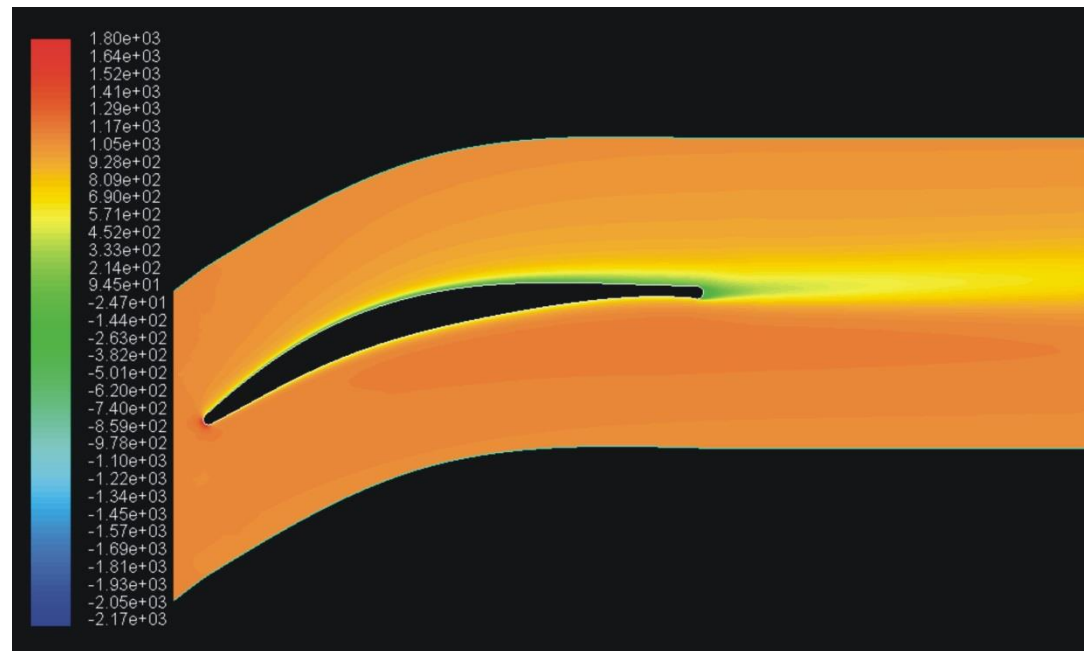
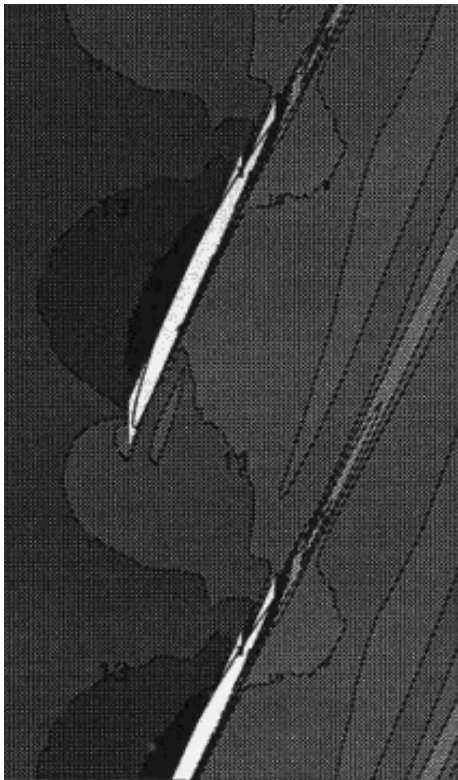
$$\tau = (\Delta p_{st \text{ járókerék}} - \Delta p_{st \text{ előterelő}}) / \Delta p_{st \text{ összes}}$$

$$\tau_{jk} > 1$$

De: w_{∞} nagyobb $\rightarrow$ adott u -val nagyobb $\Delta p_{\ddot{o}}$

Járókerék súrlódási vesztesége: elsősorban a szívott lapátoldal lassuló szakaszán, a határrétegben.
Többnyire 5% alatt

Járókerék súrlódási vesztesége (profilveszteség)

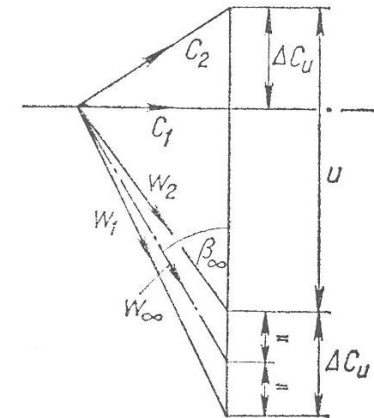
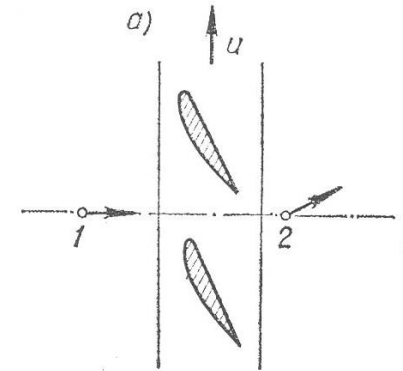
$$\Delta p_{\text{öid}} = \rho u (v_{2u} - v_{1u}) = \rho u \Delta v_u$$

$$\frac{\Delta p'_{jk}}{\Delta p_{\text{öid}}} = \frac{w_{\infty m}}{u_m} \frac{1}{\sin(\beta_{\infty m} + \delta)} \frac{c_{em}}{c_{fm}}$$

c_e : ellenállástényező

c_f : felhajtóerő-tényező

Veszteségek számítása a középsugáron (közelítés)

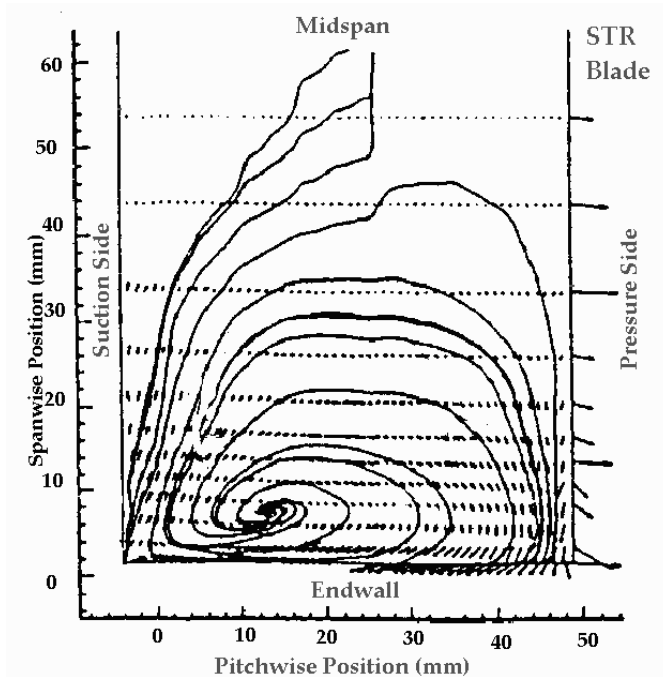

$$\delta = \frac{D}{D_{\text{von}}} = \frac{4\sqrt{\Psi_{\text{ö}}}}{\sqrt{\Phi}}$$

átmérőtényező

Szekunder veszteség
Klasszikus szemlélet:

Kompresszor-lapátrácsban a gyűrűfal közelében kimért szekunder örvény

Korszerűbb szemlélet: a teljes áramlás 3D, a „szekunder áramlások” nincsenek elkülönítve.

Profilos lapátozásnál

$$c_{esz} = 0.018 c_f^2$$

Ívelt lemezlapátozásnál

$$c_{esz} = 0.025 c_f^2$$

C_{em} -hez hozzáadva

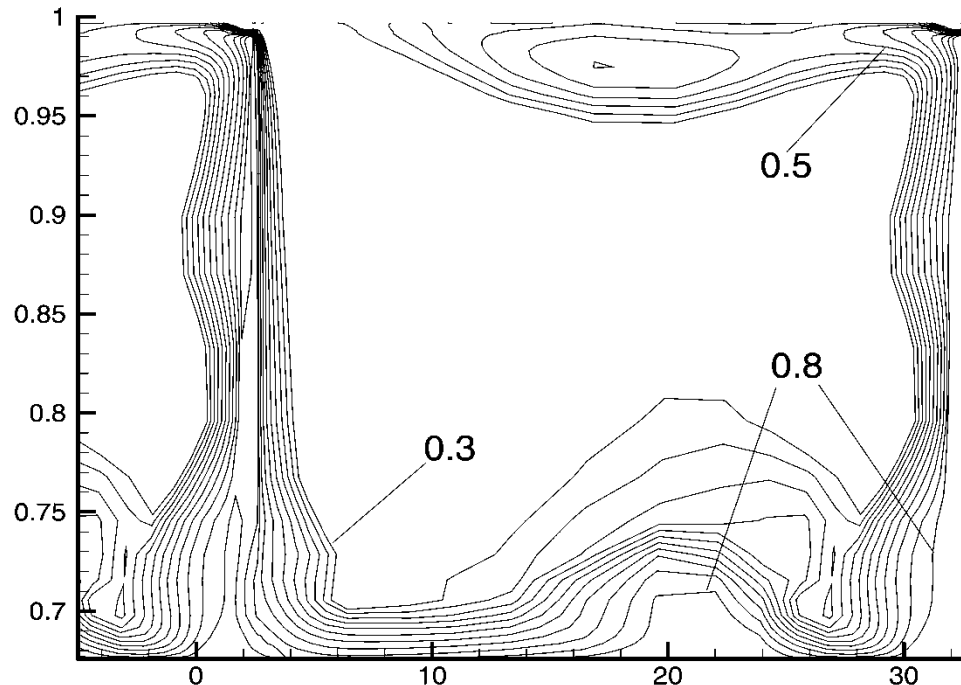
Gyűrűellenállás: agy+burkolat palástján súrlódás.
Tapasztalati, konstans tényezők.

Profilos lapátozásnál

$$\frac{\Delta p_{gy}}{\Delta p_{oid}} = 0.02$$

Ívelt lemezlapátozásnál

$$\frac{\Delta p_{gy}}{\Delta p_{oid}} = 0.03$$

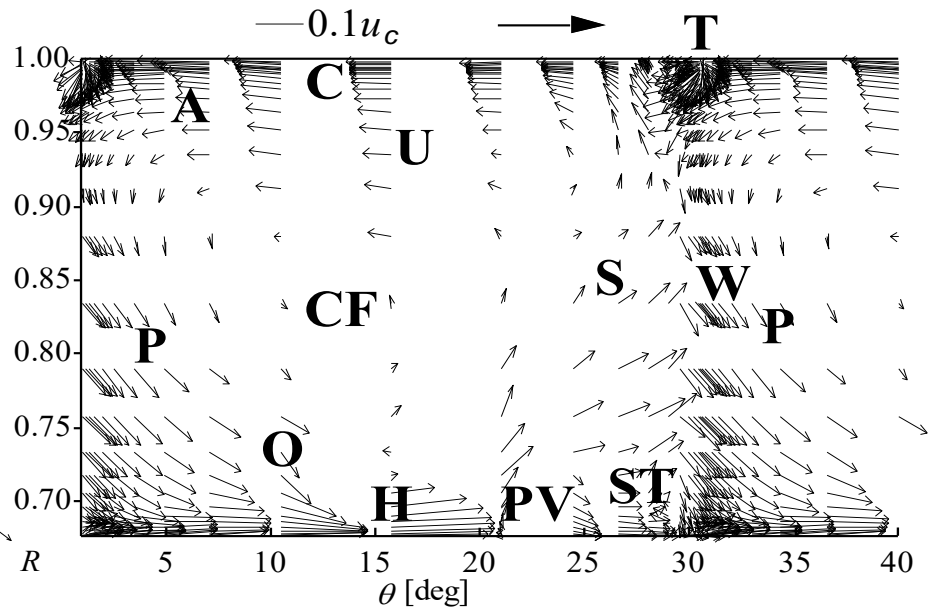
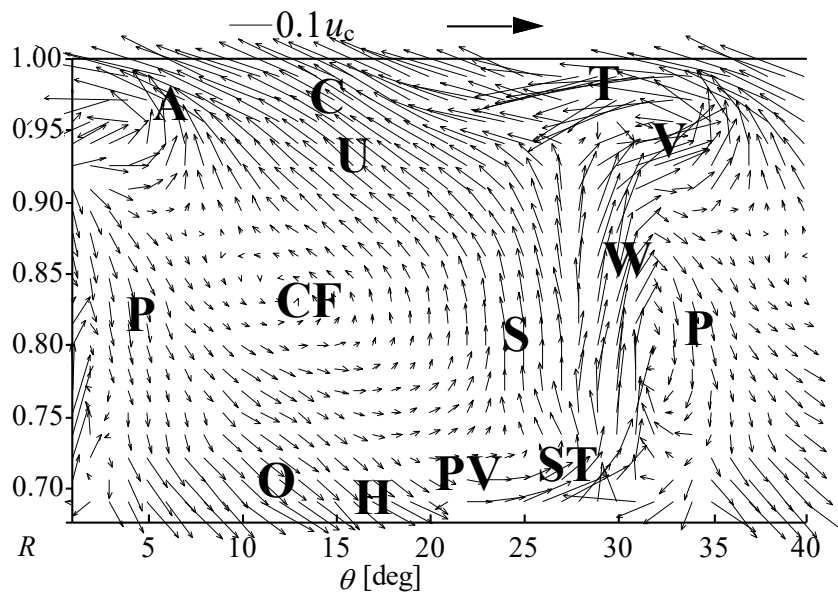

Járókerék-lapátcsatorna mögötti számított
össznyomásveszteség-tényező eloszlás

VESZTESÉGFORRÁSOK

Résvesztés: kb. 1 % lapátmagasságnyi légrés veszteségét a szekunder és a gyűrűvesztés már tartalmazza, a további:

$$\frac{\Delta p_{rés}}{\Delta p_{öid}} = 2.5 \left(\frac{s}{h} - 0.01 \right) \quad (\text{s: résméret, h: lapátmagasság})$$

Járókerék lapátcsatornája mögötti szekunder áramlás vektordiagramja (LDA és CFD)

Elő- és utóterelő rács vesztesége: rel. seb. kisebb mint a járókeréken, így a veszteség is kisebb, kb. 3%

$$c_e = 0.016 \quad \text{Súrlódási}$$

$$c_{esz} = 0.018 c_f^2 \quad \text{Szekunder}$$

Forgási veszteség: csak terelőlapát nélküliben, vagy ha nem a tervezési pontban dolgozik. Érintőirányú seb. komp. négyzetéből, kb. 10%.

Elkerülése: elő/utóterelő, 2 szembeforgó járókerék.

Diffúzorveszteség:

Csőbe: lapátgyűrű és a csőkeresztmetszet eltér, diffúzor vagy Borda-Carnot

Szabadba: kilépési veszteség, diffúzor a sebességcsökkentésre

Veszteségek összegzése (profilos lapát; szekunder-, gyűrű-, résveszteség):

$$\frac{\Delta p'}{\Delta p_{\text{öid}}} = \frac{w_{\infty m}}{u_m} \frac{1}{\sin(\beta_{\infty m} + \delta)} \frac{c_{em} + c_{esz}}{c_{fm}} + 0.02 + 2.5 \left(\frac{s}{h} - 0.01 \right)$$